

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Politologica 28 (2022)

ISSN 2081-3333

DOI 10.24917/20813333.28.11

Patrycja Tyborowska*

Akademia Aleksandra Gieysztora w Pułtusku

Filia Akademii Finansów i Biznesu Vistula

ORCID: 0000-0002-3315-8846

Katarzyna Walat**

Akademia Aleksandra Gieysztora w Pułtusku

Filia Akademii Finansów i Biznesu Vistula

ORCID: 0000-0003-2251-8591

Budowanie społeczeństwa obywatelskiego po 1989 roku poprzez realizację zasady jawności życia publicznego w organizacjach pozarządowych na obszarze województwa mazowieckiego

Wprowadzenie

Pojęcie społeczeństwa obywatelskiego jest pojęciem nieostrym, w związku z tym w literaturze przedmiotu funkcjonuje wiele jego definicji.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie aktualnych badań prowadzonych przez autorki, a dotyczących funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. W artykule przedstawiono kwestie dotyczące odrodzenia partycypacji społecznej po roku 1989, które zostaną skonfrontowane z obecnym jej stanem, a więc przeszło trzydzieści lat później. Przegląd literatury przedmiotu oraz doktryny wykazuje mnogość opracowań dotyczących pojęcia społeczeństwa obywatelskiego, jak również brak wyczerpujących tytułów, stanowiących analizę tej materii na gruncie funkcjonowania Ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej [Dz.U. z 2001 Nr 112 poz 1198 ze zm.] w organizacjach pozarządowych. W związku z tym celem artykułu, który ma charakter badawczy, jest przedstawienie, na ile realizowany jest jeden z podstawowych elementów społeczeństwa obywatelskiego – zasada

---

* patrycjatyborowska@gmail.com

** kasia.margol@gmail.com

jawności życia publicznego – w organizacjach pozarządowych po przeszło 30 latach od transformacji ustrojowej. Ze względu na przyjętą koncepcję przedmiotem przedstawionej analizy będą wybrane zagadnienia, stanowiące odpowiedzi na pytania o to, czy pojęcie społeczeństwa obywatelskiego i związana z nim jawność życia publicznego są obecnie jedynie hasłem propagandy politycznej, czy stanowią rzeczywiście ważny element w państwie demokratycznym? Ponadto zostanie podjęta próba odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu organizacje pozarządowe realizują oraz wykorzystują prawo dostępu do informacji publicznej, a także jaką rolę we współczesnych społecznościach gminnych mają organizacje pozarządowe.

Społeczeństwo obywatelskie i prawo do informacji w Polsce

Druga połowa XX wieku przyniosła niespodziewany renesans społeczeństwa obywatelskiego. Stało się ono swoistym fenomenem społecznym. Społeczeństwo obywatelskie odżyło wówczas przede wszystkim w krajach bloku wschodniego, w tym w Polsce [Sowa 2008: 5]. Współcześnie społeczeństwo obywatelskie jest utożsamiane z ideami demokracji partycypacyjnej, która jest dobrowolnym udziałem w życiu publicznym. Transformacja ustrojowa była czasem przełomowym i dała Polkom i Polakom możliwość pełnego uczestnictwa w budowaniu demokratycznego państwa. Momentem niezwykle ważnym były obrady Okrągłego Stołu w 1989 roku, których uczestnicy wiązali ogromne nadzieje na otwarcie przestrzeni dla społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Podczas obrad podejmowano negocjacje i dialog w poszukiwaniu konsensusu społecznego, a także w kwestiach prawa do informacji oraz społeczeństwa obywatelskiego. Rozmowy przy Okrągłym Stole dały nadzieje, że w Polsce może funkcjonować społeczeństwo aktywnych obywateli i obywateli, którzy działają nie dla zysku, a w interesie dobra wspólnego [Woźniak 2009: 15].

Obrady Okrągłego Stołu w założeniach strony rządowej i strony opozycyjnej miały przeciwne cele. Dla PZPR miały być podsumowaniem procesu dążenia do porozumienia powodującego przyjęcie większej liczby przedstawicieli „Solidarności” do elity władzy – zakładano, że z czasem będzie można tę reprezentację opozycji zneutralizować. Natomiast cel opozycji był inny – postulowała bowiem o ponowną legalizację „Solidarności”. Ponadto Okrągły Stół miał być impulsem dla głębokich przemian ustrojowych oraz wskazaniem głównych kierunków reform. Zdaniem uczestników obrad miały się one stać gwarantem do budowania demokracji w Polsce. Opozycjoniści podkreślali konieczność stworzenia przestrzeni dla budowy społeczeństwa obywatelskiego i aktywności Polek i Polaków. Testamentem politycznym opozycji solidarnościowej były: demokratyzacja życia, samorządność, jawność, prawda i moralność w polityce, dostępność oraz pomocniczość państwa. Zmiany w życiu politycznym i społecznym, jakie zaszły w ramach transformacji ustrojowej po 1989 roku, oraz wydarzenia z nimi związane skutkowały ożywioną dyskusją na temat społeczeństwa obywatelskiego w Polsce [Kocurek 2009: 16].

Jak wspomniano, pojęcie społeczeństwa obywatelskiego jest pojęciem nieostrym, w związku z tym w literaturze przedmiotu funkcjonuje wiele jego definicji. Kluczowym czynnikiem definiowania społeczeństwa obywatelskiego jest postrzeganie go przez

pryzmat różnych dziedzin życia [Kocurek 2009: 16]. Współcześnie podstawą idei społeczeństwa obywatelskiego jest partycypacja w życiu publicznym, mająca charakter dobrowolnego działania na rzecz społeczeństwa. Giovanni Sartori wyróżnia społeczeństwo obywatelskie jako jeden z rodzajów demokracji w państwie [Podemski 2014: 18]. Społeczeństwo obywatelskie jest wyrazem wolności obywateli. Wolność ta jest rozumiana jako prawo pełnego uczestnictwa w życiu publicznym demokratycznego państwa. Społeczeństwo obywatelskie jest bowiem filarem demokracji.

Badania CBOS przeprowadzane w latach 2001–2020 wykazują trend wzrostowy aktywności Polaków w działalności na rzecz organizacji pozarządowych. Według Komunikatu z badań nr 37 pt. *Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich* [CBOS: 2020] deklarowane obecnie zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych jest stabilne, a nawet wyższe w porównaniu do początku XXI wieku. Odsetek odpowiedzi twierdzących na pytanie „Czy poświęca Pan(i) swój wolny czas na działalność w którejś organizacji, stowarzyszeniu, ruchu, klubie lub fundacji? [...]” w roku 2002 wynosiła 1,0 punktu procentowego, natomiast w roku 2020 – 15,0.

Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu przygotowało opracowanie tematyczne na temat społeczeństwa obywatelskiego i jego instytucji. Zgodnie z przyjętym w nim rozumieniem, ideą społeczeństwa obywatelskiego jest przekonanie, że powinny funkcjonować mechanizmy umożliwiające rozwój postaw obywatelskich i samoorganizacji społecznej niezależnej od polityki. Aczkolwiek czy społeczeństwo obywatelskie w Polsce ma silną pozycję? Zgodnie z opracowaniem pt. *Społeczeństwo obywatelskie i jego instytucje* przyczyn słabości owego społeczeństwa należy poszukiwać w kształtowaniu się ustroju demokratycznego państwa prawa (np. rozwiązanie KO „Solidarności” czy stworzenie z jednostek samorządu terytorialnego aparatu biurokratycznego).

Po przeszło 30 latach od transformacji ustrojowej można śmiało powiedzieć, że był to czas przełomowy, który dał Polkom i Polakom szansę i pełen katalog instrumentów (narzędzi) do tego, by tworzyć społeczeństwo obywatelskie. W swoich badaniach skupiamy się na tym, jak funkcjonują organizacje pozarządowe, oraz analizujemy, jak funkcjonuje dostęp do informacji publicznej w owych instytucjach.

W literaturze przedmiotu pojęcie partycypacji społecznej definiuje się jako udział obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności, której są członkami. W szerokim rozumieniu partycypacja społeczna jest podstawą społeczeństwa obywatelskiego, którego członkowie dobrowolnie biorą udział w publicznej działalności. Jedną z jej form na szczeblu lokalnym jest choćby budżet obywatelski [Ostachowski 2021: 99] Taka forma pracy w przestrzeni społecznej pełni szczególnie istotną funkcję w społecznościach lokalnych. Tak więc, społeczeństwo obywatelskie, to społeczeństwo, które cechuje się aktywnością oraz zdolnością do samorealizacji. To społeczeństwo, które działa niezależnie od władzy państwowej, lecz w granicach prawa. Głównym filarem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest zagwarantowana przez Konstytucję zasada jawności życia publicznego. Jawność działania władzy publicznej jest kluczowym warunkiem funkcjonowania demokracji w państwie oraz stanowi podstawową wartość państwa prawa [Dalka-Noga 2013: 16]. O istocie prawa do informacji publicznej stanowi fakt, iż jest ono uregulowane w treści ustawy zasadniczej, będącej aktem najwyższej

rangi w polskim systemie prawnym. Ustanowienie prawa do informacji publicznej na kartach Konstytucji umożliwiło obywatelom jego bezpośrednie stosowanie [Jabłońska 2014: 81]. W myśl art. 61 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. działalność władzy publicznej w Polsce ma charakter jawny, a każdy obywatel ma prawo dostępu do informacji [art. 61 ust. 1, Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483]. Pojęcie jawności życia publicznego i prawa dostępu do informacji rozumiane są jako przywilej obywatela do informacji o sprawach dotyczących działalności władzy, realizacji zadań publicznych i funkcjonowania państwa. Dostęp do informacji publicznej stanowi również jedną z form aktywności obywatelskiej, która przyczynia się do rozwoju demokracji zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym [Surówka 2013: 145].

Rozwinięcie zasady jawności i prawa dostępu do informacji publicznej, uregulowanych w treści Konstytucji, stanowi Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej [Dz.U. z 2001 Nr 112 poz. 1198 ze zm.], która w szczególności określa, co stanowi informację publiczną, wyróżnia podmioty obowiązane do jej udostępnienia oraz przedstawia formy udostępniania i wnioskowania o informację publiczną. Uwzględniając szeroki zakres pojęcia informacji publicznej, przyjmuje się, iż jest to każda informacja, która odnosi się do władz publicznych, działalności faktycznej organów publicznych oraz osób piastujących funkcję o charakterze publicznym. Istnieje zatem szeroki katalog treści, które stanowią informację publiczną. Treść Ustawy o dostępie do informacji publicznej rozpoczyna definicja informacji publicznej. Mocodawca określa ją jako „każdą informację o sprawach publicznych” [Dz.U. z 2001 Nr 112 poz. 1198 ze zm.]. W świetle przepisów tej regulacji organami zobowiązanymi do udostępnienia informacji publicznej są również organizacje publiczne, o ile ich działalność jest (nawet częściowo) finansowana ze środków publicznych. Ponadto konstytucyjna zasada jawności życia publicznego stanowi podstawę budowania społeczeństwa obywatelskiego, w którym znaczącą rolę odgrywa działalność organizacji pozarządowych.

Metodologia

W ramach badań prowadzonych przez autorki niniejszego opracowania wykonano badanie ankietowe nad funkcjonowaniem prawa dostępu do informacji publicznej w organizacjach pozarządowych.

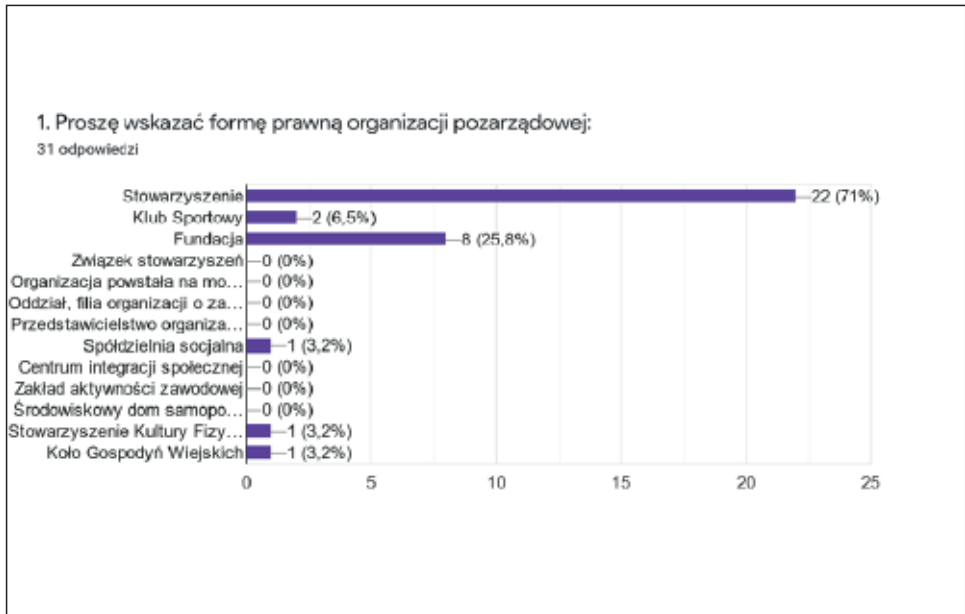
W województwie mazowieckim jest zarejestrowanych 21 tys. organizacji pozarządowych. Ankieta była prowadzona za pośrednictwem wiadomości mailowych oraz wiadomości wysłanych na portalu społecznościowym Facebook (łącznie 584 wiadomości). Badanie było utrudnione ze względu na brak danych kontaktowych, również adresów e-mail, w ogólnodostępnym Internecie oraz niemożność uzyskania ich ze starostw powiatowych (powołujących się na RODO). W związku z powyższym ważnym i czasochłonnym elementem badania było tworzenie bazy adresów e-mail i profili na portalu społecznościowym Facebook. Za pośrednictwem starostw powiatowych autorki uzyskały jedynie podstawowe dane na temat organizacji pozarządowych: nazwa, adres, data rejestracji. Badanie było anonimowe. Ankieta składała się z 24 pytań, w tym z 10 pytań otwartych

Przedstawione wyniki badań są formą komunikatu o dotychczasowych efektach. Są to bowiem wstępne rezultaty badań empirycznych, jednakże pozwalające na określenie pewnych wniosków. Analiza wyników badania ankietowego została wykonana za pomocą formularza Google. Pozwoliło to na zebranie materiału statystycznego i jego kontrolę, a następnie na prezentację danych w formie kołowych i słupkowych wykresów.

Celem ankiety było m.in. wykazanie struktury organizacji pozarządowych w województwie mazowieckim oraz obszarów działalności tychże organizacji. Ponadto jednym z głównych założeń badania było określenie znajomości prawa o dostępie do informacji w organizacjach pozarządowych oraz tego, jak funkcjonuje dostęp do informacji publicznej w tych organizacjach.

Ankieta była wykonana w listopadzie 2021 roku wśród organizacji pozarządowych powiatów województwa mazowieckiego za pośrednictwem wiadomości mailowych oraz wiadomości wysyłanych na portalu społecznościowym Facebook (łącznie 584 wiadomości). Respondentami w badaniu były wszystkie organizacje pozarządowe z województwa mazowieckiego, których dokładną strukturę przedstawia wykres 1.

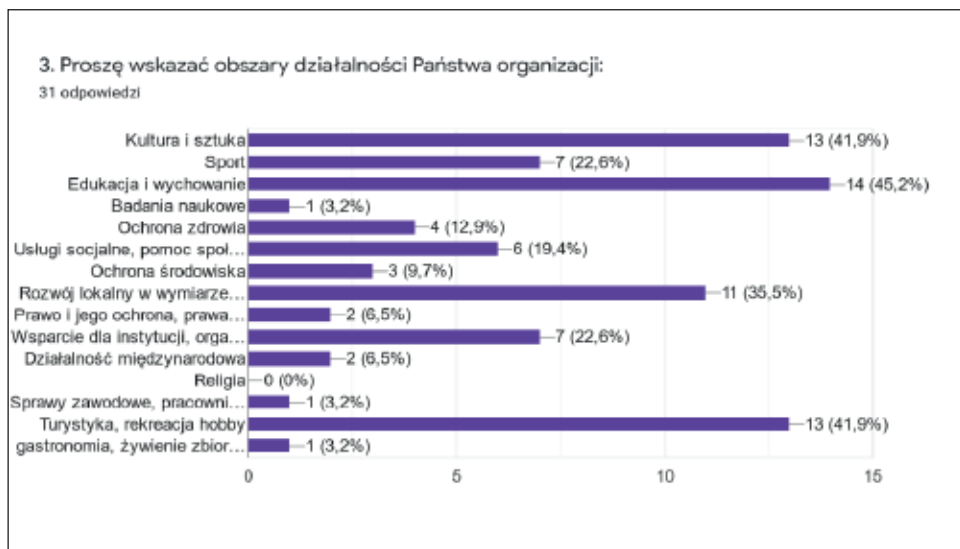
Wykres 1: Struktura organizacji pozarządowych uczestniczących w badaniu wg. formy prawnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Wśród respondentów dominowały organizacje pozarządowe, które jako główne obszary działalności wskazywały edukację i wychowanie (45,2%), kulturę i sztukę (41,9%) oraz rozwój lokalnym w wymiarze społecznym i materialnym (35,5%). Ukazuje to wykres. 2:

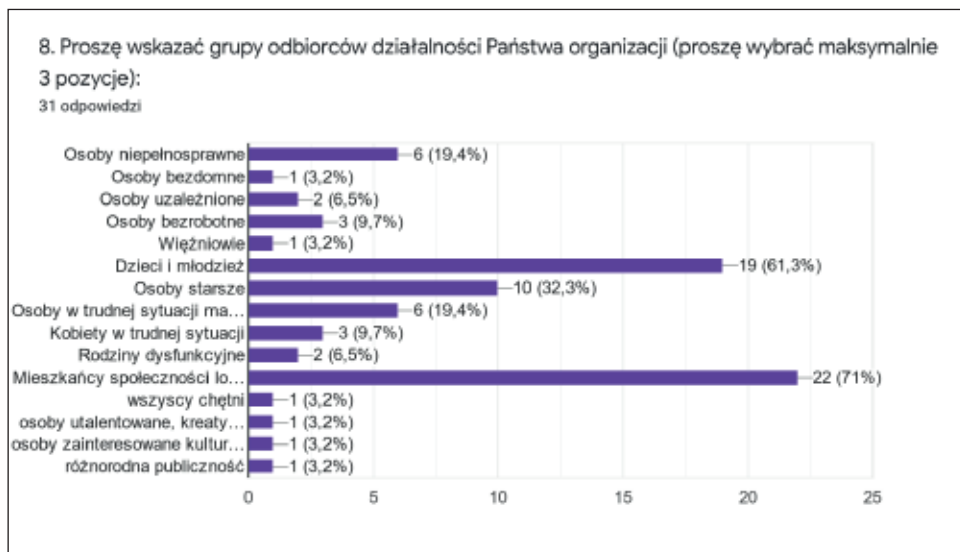
Wykres 2: Obszary prowadzonej działalności organizacji pozarządowych uczestniczące w badaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Jako głównych odbiorców swoich działań badane organizacje pozarządowe wskazały mieszkańców społeczności lokalnych (71%), a także „dzieci i młodzież” (61,3%). Szczegółowe zestawienie grup docelowych zawiera wykres 3:

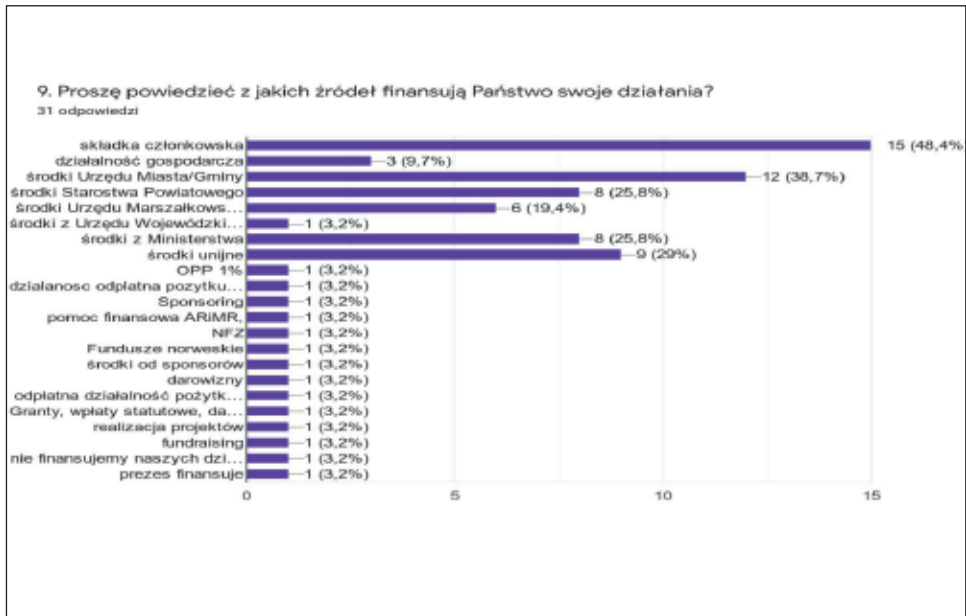
Wykres 3: Grupy docelowe do których adresowana była działalność organizacji pozarządowych uczestniczących w badaniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Dominującym źródłem finansowania działalności badanych organizacji pozarządowych jest składka członkowska (48,4%).

Wykres 4: Źródła finansowania organizacji uczestniczących w badaniu

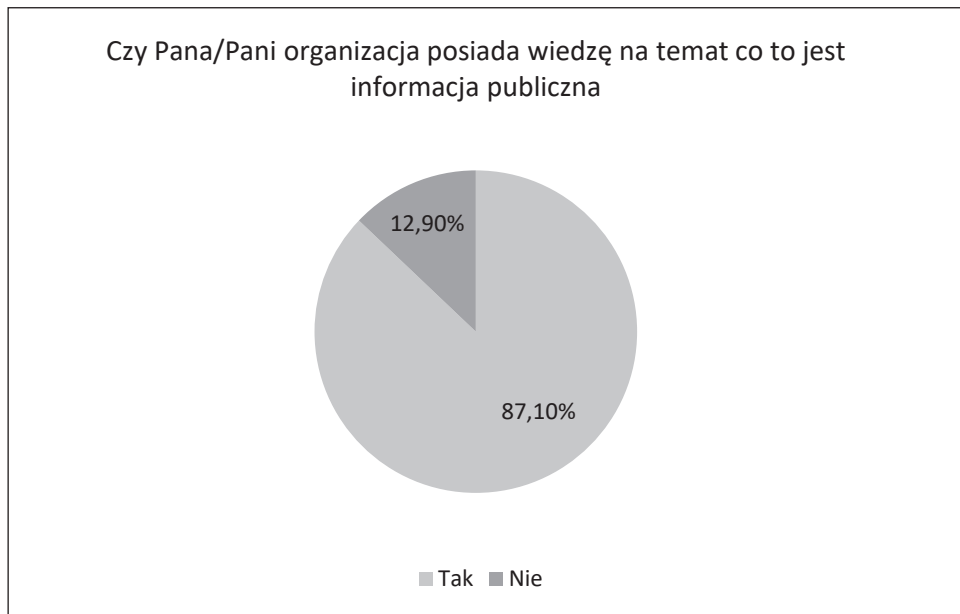

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

W pytaniu otwartym dotyczącym celu działalności respondenci wskazali m.in.: „Aby swoimi działaniami na lepsze zmieniać najbliższe otoczenie”; „Walka z miejscowym układem”; „Kultywowanie obyczajów”; „Integracja społeczności lokalnej”; „Tworzenia nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem”. Pytanie otwarte: „Jaki wpływ, Pana/Pani zdaniem, ma działalność Waszej organizacji pozarządowej na otoczenie?” pozwoliło badanym organizacjom pozarządowym na ocenę własnej działalności: „Bardzo duży. Umożliwiamy trenowanie zawodnikom ze stosunkowo małej miejscowości, udział w zawodach i turniejach w kraju i za granicą. Nasi zawodnicy reprezentowali nasz kraj na arenie międzynarodowej na Mistrzostwach Europy”; „Jesteśmy jedyną organizacją społeczną w regionie. Lokalny MOPS wysyła do nas swoich klientów z hasłem «oni Wam pomogą». Niejednokrotnie wywołaliśmy dużą dyskusję społeczną na temat zarządzania gminą”; „Pozytywny, stworzyliśmy nowe miejsca pracy na wsi, dostarczamy sprawdzonej jakości posiłki do żłobków, szkół i przedszkoli”.

Odnosząc się do jawności życia publicznego, w ankiecie zadałyśmy pytanie: „Czy Pana/Pani organizacja posiada wiedzę na temat co to jest informacja publiczna?”. 87,1% respondentów wybrało odpowiedź „TAK”, 12,9% – odpowiedź „NIE” (wykres 5):

Wykres 5: Znajomość pojęcia informacja publiczna wśród badanych organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Respondenci wskazywali, jak rozumieją „informację publiczną: „Informacja wydawana przez rząd, rządziej – w niektórych krajach przez sądy i inne instytucje, także stowarzyszenia czy fundacje”; „Są to wszelkiego rodzaju informacje, na temat organizacji i działalności Klubu, ze szczególnym uwzględnieniem środków publicznych jaki pozyskuje Klub. Przekazywanie informacji publicznej równa się jawność działania”; „Jest to informacja, którą powinien otrzymać każdy zainteresowany, np.: rozkład jazdy autobusów, informacja o statucie Stowarzyszenia i jego Zarządzie, itp.”. Jednocześnie 74% badanych organizacji pozarządowych wskazało w ankiecie, że nie otrzymało wniosku o udostępnienie informacji publicznej, co wskazuje na małe zainteresowanie obywateli dostępem do informacji z zakresu działalności organizacji w trybie wnioskowym (wykres 6):

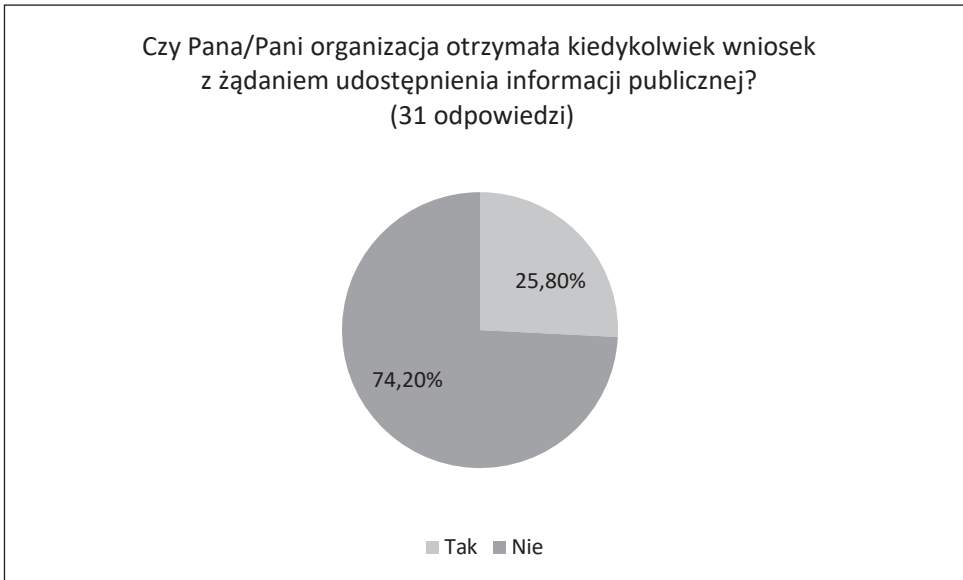
Istotne wnioski przyniosła analiza odpowiedzi na pytanie, gdzie organizacja pozarządowa publikuje informacje na temat swojej działalności:

- 45,2% organizacji objętych badaniem publikuje informacje na portalu społecznościowym;
- 9,7% organizacji nie publikuje żadnych informacji na temat swojej działalności;
- 32,3% publikuje informacje na temat swojej działalności na stronie internetowej.

To badanie wykazało nową formę przekazywania informacji publicznej, o której nie mówią dotychczasowe opracowania: najczęstszym i najbardziej powszechnym publikatorem okazały się portale społecznościowe. Biorąc pod uwagę rosnącą liczbę użytkowników portali społecznościowych i przedział wiekowy użytkowników, taka

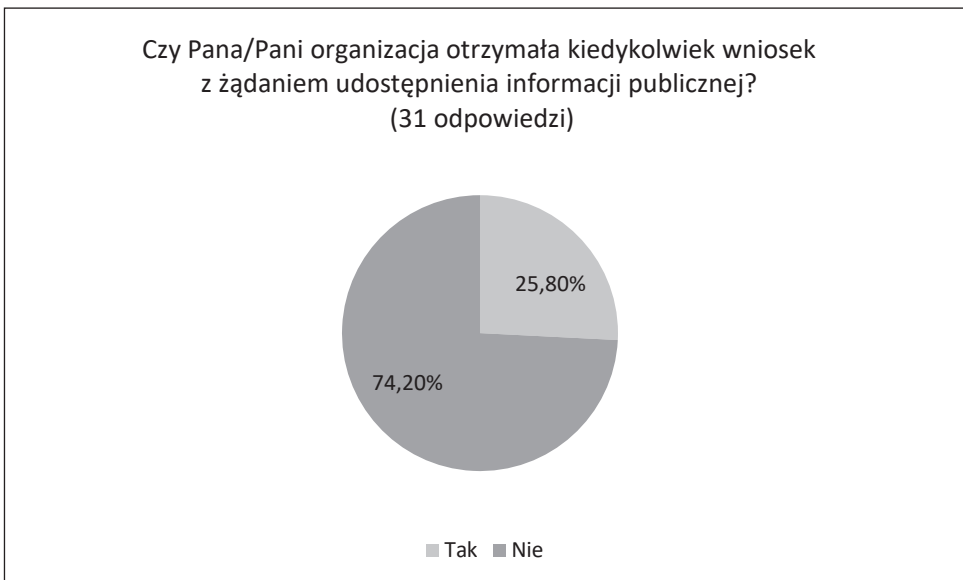

Wykres 6: Aktywność badanych organizacji pozarządowych w kwestii wnioskowania o udostępnienie informacji publicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Wykres 7. Obszary udostępniania informacji o swojej działalności wśród badanych organizacji pozarządowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

metoda przekazywania informacji na temat swojej działalności może być nad wyraz skuteczna.

Jeśli chodzi o częstotliwość publikowania informacji, to 42% ankietowanych publikuje informację raz w miesiącu, 32% – raz w tygodniu. Są też organizacje, które informacje publikują raz w roku, tak więc częstotliwość nie jest duża. Ankieta wykazała duże zróżnicowanie publikowanych (głównie na portalach społecznościowych) informacji, a dotyczyły one głównie:

- złej sytuacji gminnej oświaty, stanu zadłużenia gminy, propagandy sukcesu;
- konkursu „Podziel się z nami wspomnieniami o EKD/WKD”;
- koncertu;
- projektu dla seniorów;
- ostatniego wydarzenia z udziałem członków stowarzyszenia;
- organizacji wydarzenia sportowego Amatorska Liga Siatkówki;
- opóźnień, a ostatnia dotycząca turystyki lokalnej i społecznej;
- przygotowań do międzynarodowego dnia wolontariusza;
- degustacji potraw na festynie;
- relacji z warsztatów;
- zbiórki organizowanej dla chłopaka chorego na białaczkę;
- działań przeciwpożarowych w zakresie ochrony budynku;
- pozyskania grantu z programu „Wzmocnij swoje otoczenie”;
- organizacji teatru kukiełkowego dla dzieci;
- konferencji „Depresja u dzieci i młodzieży”;
- zadłużenia;
- promocji projektu;
- organizacji koncertu;
- wolnych miejsc na zajęcia;
- podsumowania wyjazdów kolonijnych;
- propagowania karate jako sportu, który uczy i wychowuje;
- realizowania określonych działań i współpracy z innymi organizacjami.

Podsumowanie

Koniec XX wieku w Polsce to czas silnego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Obrady Okrągłego Stołu dały początek jawności życia społecznego oraz partycypacji społecznej. Współcześnie państwo demokratyczne jest gwarantem działalności aktywnych obywateli, która przejawia się w wielu różnych formach partycypacji. Niemniej jednak trzeci sektor stanowi działalność uzupełniającą dla jednostek samorządu terytorialnego lub też „walczy z miejscowym układem”, jak wskazuje jedna z odpowiedzi na pytanie otwarte „W jakim celu powstała Pana/Pani organizacja pozarządowa?” w przeprowadzonym badaniu ankietowym.

Podstawową formą organizacji pozarządowych działających na terenie województwa mazowieckiego jest stowarzyszenie. Znaczną część NGO¹ stanowią również funda-

---

¹ Non-governmental organisation.

cje i kluby sportowe. Organizacje mają bardzo szerokie spektrum działań. Obszarami ich działalności są m.in. kultura, sport, edukacja, ochrona zdrowia czy rozwój lokalny.

Przeprowadzona ankieta pozwala na wniosek, iż działalności organizacji pozarządowych objętych badaniem jest skierowana do wszystkich obywateli. Nasze badania na obecną chwilę pozwalają nam wnioskować, iż dostęp do informacji publicznej w organizacjach pozarządowych może pełnić kilka funkcji. Po pierwsze, może być narzędziem kontroli organizacji nad innymi jednostkami publicznymi. Po drugie, aktywność w publikowaniu informacji może być narzędziem PR. Po trzecie, może być formą sprawozdawczości z działalności organizacji. Ważnym wnioskiem jest, iż aktywność w zakresie informacji publicznej jest raczej niska. Zauważamy również, że działalność organizacji pozarządowych dominuje na poziomie lokalnym.

Dodatkowym wnioskiem z prowadzonych badań jest to, że instrumentalnie wykorzystuje się rozporządzenie o ochronie danych osobowych (RODO) do utrudniania kontaktów z organizacjami pozarządowymi. Zasłanianie się RODO przez starostwa powiatowe powoduje komplikacje w ustalaniu adresów e-mail lub profili na portalu społecznościowym Facebook organizacji z trzeciego sektora. Nie ma obecnie bazy organizacji pozarządowych, która byłaby prowadzona systematycznie, np. przez jeden urząd.

Obrady Okrągłego Stołu stały się bezsprzecznie początkiem dla społeczeństwa obywatelskiego – w tym dały możliwość tworzenia i działania organizacjom pozarządowym oraz przyczyniły się do wzrostu jawności życia publicznego. Należy jednak zadać sobie pytanie, czy wywalczone wówczas prawa i przywileje są w pełni wykorzystywane. Wydawać by się mogło, że współcześnie dysponujemy pełnym katalogiem narzędzi prawnych do partycypacji w życiu publicznym. Niemniej jednak aktywność obywateli nie jest jeszcze na tyle wysoka, by uznać jej rozwój za zakończony. Według Zbigniewa Woźniaka szansą na dokończenie przebudowy ustrojowej w Polsce dla współczesnego społeczeństwa jest kontynuowanie procesów uspołeczniania państwa. Zdaniem autora rozwój społeczeństwa obywatelskiego może się dokonać poprzez rozwój demokracji i rozszerzanie różnego rodzaju obszarów prawdziwego dialogu społecznego, doprecyzowanie, czym jest zasada pomocniczości, dokończenie procesu decentralizacji struktur państwowych i decyzyjności organów na poszczególnych szczeblach władzy oraz przez silne rozwijanie partycypacji społecznej, inicjatyw aktywnych obywateli oraz danie im możliwości poszerzania obszarów zaspokajania potrzeb społeczeństwa, zwłaszcza tam, gdzie pomoc jest najbardziej potrzebna [Woźniak 2009: 15].

Należy mieć nadzieję, że przedstawione w artykule wyniki analizy stanowią będą punkt wyjścia do prowadzenia dalszych badań w przedmiotowym obszarze..

W rozwijaniu społeczeństwa obywatelskiego kluczowa może być edukacja już od najmłodszych lat. Kształcenie dzieci i młodzieży oraz ich aktywizacja i praca na rzecz „małych ojczyzn” może mieć ogromne znaczenie dla ich świadomości obywatelskiej w przyszłości. Edukowanie o prawach obywatelskich jest niezmiernie ważne i być może zapominane lub pomijane w programach szkolnych.

Istotne w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest również to, jak funkcjonują relacje między rządzącymi a obywatelami. Ma to szczególne znaczenie na szczeblu lokalnym. Zdaniem autorek otwarte i chętne do pomocy władze stają się motorem napędowym dla aktywności obywatelskiej. Również wsparcie prawne miałyby tu duże

znaczenie. Przekazując środki publiczne organizacjom pozarządowym, warto byłoby jednocześnie informować je o tym, jakie ma to skutki – m.in. o obowiązku udostępniania informacji publicznej. Przykład aktywnego informowania o własnej działalności idący od władz również mógłby przyczynić się do aktywnego informowania o swojej działalności przez organizacje pozarządowe. Udostępnianie informacji publicznej na temat działalności finansowanej ze środków publicznych mogłoby w znacznym stopniu wzmocnić zaufanie społeczne do organizacji. Mowa tu o aktywnej promocji informacji o działalności organizacji. Takie informowanie, przejrzyste i czytelne relacjonowanie własnych działań, może odegrać dużą rolę w rozwoju tych organizacji.

Do głównych wniosków z badań przedstawionych w tym opracowaniu zalicza się zauważalna istota relacji między dostępem do informacji publicznej a organizacjami pozarządowymi w ogólnym ujęciu problematyki społeczeństwa obywatelskiego i partycypacji. Okazuje się bowiem, że większość organizacji objętych badaniem jest obowiązana do publikowania informacji na temat swojej działalności (wynika to ze sposobu ich finansowania). Aktywność w obrębie informowania o swojej działalności nawet tych organizacji, które nie mają takiego obowiązku, ale mają charakter publiczny, mogłoby mieć pozytywy skutek w odbiorze tego typu działalności wśród obywateli.

Bibliografia

- CBOS, 2020, Marta Bożewicz, *Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich*, „Komunikat z Badań” (37).
- Dalka-Noga Marianna, 2013, *Biuletyn Informacji Publicznej jako forma dostępu do informacji publicznej*, „Studia Iuridica Toruniensia” 13: 15–34.
- Jabłońska Adriana, 2014, *Udostępnianie informacji publicznej jako podstawowe prawo społeczeństwa informacyjnego*, [w:] *Dostęp do informacji publicznej. Wybrane aspekty teorii i praktyki*, Anna Lusińska, Anna Kalinowska-Żeleźnik (red.), Gdańsk: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 79–99.
- Kocurek Krzysztof, 2009, *Istota i kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie” (806): 15–31.
- Ostachowski Paweł, 2021 *Benefits and Threats Related to the Participation Budget Using the Example of the Biggest Cities in Poland* [w:] *Citizen participation in budgeting and beyond : deliberative practices and their impact in contemporary cases*, Joanna Podgórska Rykała, Jacek Sroka (ed.) Kraków : Wydawnictwo Libron: 97–108.
- Podemski Krzysztof, 2014, *Spółeczeństwo obywatelskie w Polsce. 25 lat po wielkiej zmianie*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 76(2): 89–108.
- Sowa Kazimierz Z., 2008, *Spółeczeństwo obywatelskie a polityka – uwagi o historycznych uwarunkowaniach i perspektywach społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, „Państwo i Spółeczeństwo” 8(1): 5–24.
- Surówka Anna, 2013, *Prawo dostępu do informacji publicznej w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” (3): 147–171.
- Woźniak Zbigniew, 2009, *Pokłosie Okrągłego Stołu. Przeszłość dla przyszłości*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 71(2): 349–379.

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 Nr 78 poz. 483).
Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2001 Nr 112 poz. 1198 ze zm.).

Buliding the civil society after 1989 through implementation of the principle of the openness of public life in non-governmental organizations in the Mazowieckie Voivodeship

Abstract

Nowadays civil socjety is often identified with the idea of participatory democracy, which is a voluntary participation in public life. The political transformation was a break through time giving the Polish women and men the opportunity to Fully participate in building a democratic state. This study will present selected issues concerning the functioning of the civil society in Poland after 1989. The starting point for consideration will be the results of research conducted among non-governmental organizations that operate in the Mazovia Voivodeship.

Keywords: civil society, non-governmental organizations, public information, openness of public life, Mazowieckie Voivodeship

